

**LBRIS**

We know  
books

**Ionuț Ciutacu**

# **Istoria statului și dreptului românesc**



Editura C.H. Beck  
București 2024

## Cuprins

<b>Abrevieri.....</b>	<b>XI</b>
<b>Titlul I. Antichitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic.....</b>	<b>1</b>
<b>Capitolul I. Organizarea socială și normele de conduită</b>	
<b>ale geto-dacilor în epoca prestatală.....</b>	<b>1</b>
Secțiunea 1. Geto-dacii în epoca prestatală .....	1
Secțiunea a 2-a. Obiceiurile geto-dacilor în epoca prestatală .....	3
<b>Capitolul II. Statul și dreptul geto-dac .....</b>	<b>5</b>
Secțiunea 1. Statul geto-dac.....	5
§1. Formarea statului geto-dac.....	5
§2. Administrația publică centrală și locală .....	6
Secțiunea a 2-a. Dreptul geto-dac .....	6
§1. Formele de exprimare ale dreptului .....	6
§2. Instituții juridice ale dreptului geto-dac .....	7
<b>Capitolul III. Statul și dreptul în Dacia provincie romană.....</b>	<b>9</b>
Secțiunea 1. Evoluția conflictelor dintre daci și romani .....	9
Secțiunea a 2-a. Organizarea de stat a Daciei romane .....	9
§1. Constituirea și organizarea Daciei romane .....	9
§2. Administrația publică centrală .....	10
§3. Organizarea fiscală .....	11
§4. Administrația publică locală .....	11
Secțiunea a 3-a. Dreptul în Dacia provincie romană .....	13
§1. Formarea dreptului daco-roman.....	13
§2. Persoanele, bunurile și succesiunile.....	13
§3. Tripticele din Transilvania.....	14
<b>Titlul II. Statul și dreptul românesc în Evul Mediu .....</b>	<b>17</b>
<b>Capitolul I. Organizarea obștei sătești. Normele de conduită ale</b>	
<b>obștei sătești în perioada cuprinsă între secolele IV și VIII.....</b>	<b>17</b>
Secțiunea 1. Obștea sătească.....	17
§1. Context istoric.....	17
§2. Obștea sătească. Noțiuni și trăsături.....	18
§3. Organizarea și funcționarea obștii sătești.....	18
§4. Noi forme de organizare socială în secolele VII și VIII .....	19
Secțiunea a 2-a. Normele de conduită în cadrul obștei sătești .....	20
§1. Specificul normelor de conduită aplicabile în cadrul obștii sătești.....	20
§2. Statutul persoanelor .....	20

§3. Stăpânirea bunurilor.....	20
§4. Familia și rudenia .....	21
§5. Obligațiile .....	21
§6. Succesiunile .....	22
§7. Relațiile de muncă .....	22
§8. Reprimarea faptelor ilicite .....	22
§9. Organizarea și desfășurarea proceselor.....	23
<b>Capitolul II. Apariția primelor formațiuni statale de tip feudal (formarea țărilor) .....</b>	<b>24</b>
Secțiunea 1. Formarea țărilor .....	24
Secțiunea a 2-a. Organizarea și funcționarea țărilor .....	25
Secțiunea a 3-a. Dreptul în feudalismul timpuriu .....	25
<b>Capitolul III. Legea țării și instituțiile sale .....</b>	<b>27</b>
Secțiunea 1. Formarea, sfera de cuprindere și definirea Legii Țării .....	27
Secțiunea a 2-a. Administrația publică centrală în Țara Românească și în Moldova .....	28
§1. Instituția domniei .....	28
§2. Sfatul domnesc și dregătorii .....	29
Secțiunea a 3-a. Administrația publică locală în Țara Românească și Moldova .....	32
§1. Marile subdiviziuni teritoriale .....	32
§2. Organizarea și funcționarea județelor și ținuturilor .....	33
§3. Organizarea și funcționarea orașelor .....	33
§4. Organizarea și funcționarea satelor.....	35
Secțiunea a 4-a. Organizarea fiscală .....	35
Secțiunea a 5-a. Organizarea armatei și a bisericii .....	37
§1. Organizarea armatei.....	37
§2. Organizarea bisericii .....	38
Secțiunea a 6-a. Instituții de drept privat .....	39
§1. Statutul juridic al persoanelor .....	39
§2. Rudenia, familia și succesiunile.....	42
§3. Dreptul de proprietate .....	46
§4. Contractele .....	51
Secțiunea a 7-a. Răspunderea colectivă .....	54
Secțiunea a 8-a. Instituții de drept penal.....	56
Secțiunea a 9-a. Instituții de drept procesual .....	60
<b>Capitolul IV. Dreptul feudal scris .....</b>	<b>63</b>
Secțiunea 1. Apariția pravilelor bisericesti .....	63
Secțiunea a 2-a. Pravilele bisericesti.....	63
§1. Pravilele scrise în limba slavonă.....	63
§2. Pravilele scrise în limba română .....	64
§3. Conținutul pravilelor bisericesti.....	64

Secțiunea a 2-a. Pravilele laice – Cartea Românească de Învățătură și Îndreptarea Legii .....	65
§1. Apariția pravilelor laice .....	65
§2. Conținutul pravilelor laice .....	66
<b>Capitolul V. Statul și dreptul în perioada regimului turco-fanariot .....</b>	<b>69</b>
Secțiunea 1. Contextul politic internațional.....	69
Secțiunea a 2-a. Organizarea de stat și dreptul în prima fază a regimului turco-fanariot .....	69
§1. Organizarea de stat.....	69
§2. Dreptul .....	70
Secțiunea a 3-a. Organizarea de stat și dreptul în a doua fază a regimului turco-fanariot .....	72
§1. Organizarea de stat.....	72
§2. Dreptul .....	75
<b>Capitolul VII. Statul și dreptul în perioada 1821-1848 .....</b>	<b>80</b>
Secțiunea 1. Programul Revoluției de la 1821 .....	80
Secțiunea a 2-a. Contextul european dintre Revoluția de la 1821 și cea de la 1848 .....	81
Secțiunea a 3-a. Organizarea de stat și dreptul în Țara Românească și Moldova .....	81
§1. Organizarea de stat.....	81
§2. Dreptul .....	84
<b>Capitolul VIII. Revoluția de la 1848. Organizarea de stat a Moldovei și a Țării Românești în perioada 1848-1858 .....</b>	<b>86</b>
<b>Titlul III. Statul și dreptul românesc în epoca modernă .....</b>	<b>89</b>
<b>Capitolul I. Rolul lui Alexandru Ioan Cuza în formarea statului național român și a sistemului modern de drept .....</b>	<b>89</b>
Secțiunea 1. Mica Unire .....	89
Secțiunea a 2-a. De la uniunea personală la uniunea reală .....	90
Secțiunea a 3-a. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris.....	91
Secțiunea a 4-a. Opera legislativă a lui Alexandru Ioan Cuza.....	92
Secțiunea a 5-a. Alte reforme înlăptuite de Alexandru Ioan Cuza .....	96
<b>Capitolul II. Statul și dreptul modern în perioada 1866-1918.....</b>	<b>99</b>
Secțiunea 1. Situația economico-socială.....	99
Secțiunea a 2-a. Situația politică.....	99
Secțiunea a 3-a. Evoluția dreptului .....	101
§1. Dreptul constituțional .....	101
§2. Dreptul administrativ .....	103
§3. Dreptul civil .....	104
§4. Dreptul penal .....	106
§5. Dreptul procesual.....	106

<b>Titlul IV. Organizarea de stat și dreptul în Transilvania în perioada cuprinsă între secolul al X-lea și anul 1918 .....</b>	<b>107</b>
<b>Capitolul I. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada secolul X - 1918 .....</b>	<b>107</b>
Secțiunea 1. Apariția primelor formațiuni politice .....	107
Secțiunea a 2-a. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada voievodatului (secolul X - 1541).....	108
Secțiunea a 3-a. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada principatului .....	110
§1. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada 1541-1683 .....	110
§2. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada principatului (1683-1848) .....	111
Secțiunea a 4-a. Organizarea de stat a Transilvaniei în perioada 1848-1867 .....	113
Secțiunea a 5-a. Transilvania în perioada dualismului austro-ungar .....	113
<b>Capitolul II. Dreptul în Transilvania în perioada secolul X - 1918 .....</b>	<b>115</b>
Secțiunea 1. Dreptul în perioada voievodatului .....	115
Secțiunea a 2-a. Dreptul în epoca Principatului .....	116
§1. Dreptul în perioada 1541-1683 .....	116
§2. Dreptul în perioada 1683-1848 .....	117
Secțiunea a 3-a. Dreptul Transilvaniei în perioada 1848-1918.....	119
§1. Dreptul în perioada 1848-1867 .....	119
§2. Dreptul în perioada 1867-1918 .....	119
Secțiunea a 4-a. Lupta românilor din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar.....	120
<b>Titlul V. Statul și dreptul românesc în perioada 1918-1938 .....</b>	<b>123</b>
<b>Capitolul I. Făurirea statului național unitar român .....</b>	<b>123</b>
<b>Capitolul II. Evoluția dreptului.....</b>	<b>124</b>
Secțiunea 1. Unificarea legislativă.....	124
Secțiunea a 2-a. Dreptul constituțional .....	124
Secțiunea a 3-a. Dreptul administrativ.....	126
Secțiunea a 4-a. Dreptul civil.....	127
Secțiunea a 5-a. Dreptul penal .....	130
Secțiunea a 6-a. Dreptul procesual, organizarea judecătorească și a avocaturii .....	131
§1. Organizarea judecătorească și a avocaturii .....	131
§2. Procedura civilă .....	131
§3. Procedura penală.....	132
<b>Bibliografie .....</b>	<b>133</b>

# Titlul I

## Antichitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic

### Capitolul I

#### Organizarea socială și normele de conduită ale geto-dacilor în epoca prestatală

#### Secțiunea 1. Geto-dacii în epoca prestatală

Geto-dacii au fost strămoșii noștri. Marele istoric Herodot afirma că ei făceau parte din etnia tracilor. Aceștia erau cel mai numeros neam după indieni și ar fi fost aproape invincibili dacă nu s-ar fi lăsat antrenați în lupte interne. Marele neam al tracilor se întindea pe o mare parte din Europa. În nord, ajungeau la mlaștinile Pripetului, în vest la Dunărea panonică, în sud la Marea Egee, iar în est la fluviul Bug<sup>1</sup>.

Tracii erau formați din mai multe neamuri. Cel mai important dintre ele era cel al geto-dacilor. Au reprezentat subramura tracă cea mai dezvoltată. Ei au jucat un rol important în istorie și s-au remarcat prin numeroase realizări politice, culturale și economice. Numeroase izvoare istorice le atestă prezența pe teritoriul actual al țării noastre încă din prima jumătate a mileniului I î.Hr. Unele dintre ele ne pot induce, în aparență, în eroare. Autorii greci îi numeau geți, iar cei romani daci. Alți autori ne transmit că dacii trăiau în interiorul Carpaților, iar geții în afara lanțului carpatic. În realitate, nici unii, nici alții nu greșesc. Acest lucru este dovedit cu prisosință de Strabo, care afirma că „*dacii și geții vorbesc aceeași limbă și sunt același popor*”<sup>2</sup>.

Izvoarele istorice ne oferă numeroase informații prețioase despre viața geto-dacilor și organizarea lor socială. Un prim exemplu este oferit de părintele istoriei, Herodot. Acesta a trăit în secolul V î.Hr. și a scris o lucrare valoroasă, intitulată *Istorie*. El ne transmite primele informații despre strămoșii noștri, care au intrat în contact cu regele Darius. Acesta a întreprins o expediție împotriva sciților. În drumul spre teritoriul locuit de sciți, armata persană a traversat teritoriul Dobrogei actuale, unde a fost întâmpinată de triburile trace. Speriate de puterea perșilor, triburile trace s-au

---

<sup>1</sup> Herodot, *Istorie*, V, 3.

<sup>2</sup> E. Cernea, E. Molcuș, *Istoria statului și dreptului românesc*, ed. a 4-a, Ed. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1994, p. 7; C. Daicovicu și alții, *Istoria României*, Vol. I. Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism, Ed. Academiei RPR, București, 1960, p. 257.

supus. Singurii care au opus rezistență au fost geții, care „*fură supuși îndată, cu toate că sunt cei mai viteji și dreپți dintre traci*”<sup>1</sup>.

Un alt izvor care ne prezintă modul de viață al strămoșilor noștri este lucrarea intitulată Expediția lui Alexandru (Anabasis). Ea a fost redactată de Arrianus Flavius, care a trăit în secolele I-II d.Hr. Istoricul grec ne prezintă informații despre campania lui Alexandru Macedon în nordul Dunării. Acțiunea se petrecea în anul 335 î.Hr. Marele general a trecut Dunărea însoțit de 1500 de călăreți și 4000 de pedestrași. În drumul său a străbătut „*un câmp acoperit cu grâne*”, a înfruntat o armată superioară și a cucerit o cetate „*slab întărită*”, de unde a luat „*toată avuția pe care geții o lăsa-seră în urma lor*”<sup>2</sup>. Câmpul acoperit cu grâne și cetatea slab întărită par informații lipsite de importanță. În realitate, ele demonstrează că geto-dacii cunoscuseră cele trei diviziuni sociale ale muncii și că societatea lor se afla în perioada de tranziție de la epoca gentilică la cea statală.

În această perioadă, societatea geto-dacă era condusă de rege, Sfatul bătrânilor și Adunarea poporului. Cele mai importante atribuții reveneau Adunării poporului. Însă anumite realități demonstrează că raportul de forțe se schimbă începând cu secolul al III-lea î.Hr. Primele informații relevante în acest sens ne sunt oferite de Diodor din Sicilia și de Pausanias. Cei doi sunt istorici greci, care au trăit în secolul I î.Hr. (primul) și în secolul al II-lea d.Hr. (al doilea), ne prezintă conflictul dintre macedonenii conduși de regele Lisimah și geții regelui Dromihete. Războiul a fost declanșat în jurul anului 300 î.Hr., a durat aproape 10 ani și s-a terminat cu victoria geților și cu căderea în prizonierat a regelui macedonean. Aflându-ne în plină epocă a democrației militare, normele de conduită ce guvernau viața socială dădeau dreptul bărbaților înarmați să decidă în cele mai importante probleme din viața cetății. Regele Dromihete a avut o altă opinie și a susținut că ar fi mai bine ca celebrul prizonier să fie eliberat. Față de tăria argumentelor, adunarea poporului și-a însușit opinia regelui. Dacă această întâmplare nu s-ar fi repetat, probabil că nu ar fi prezentat nicio importanță. Însă istoricul Justinus ne prezintă un episod asemănător, care i-a avut ca actori pe geții regelui Oroles și pe bastarni. Aceștia au purtat mai multe războaie pe parcursul secolului III î.Hr. Într-una dintre bătălii, oștenii lui Oroles au fost învinși. Drept pedeapsă, ei au fost obligați să devină slujitorii femeilor până în momentul în care au reușit să își ia revanșa<sup>3</sup>. Aceste episoade evidențiază că geto-dacii erau mult mai dezvoltati decât celelalte popoare trace. Ei trecuseră prin cele trei diviziuni sociale ale muncii și se aflau în perioada de tranziție de la epoca tribală la cea statală. Acest lucru poate fi dovedit prin următoarele argumente: erau un popor sedentar (practicau agricultura), cunoșteau meșteșugurile și comerțul, construiau cetăți, iar puterea regelui devine mai mare decât cea a adunării poporului.

<sup>1</sup> Herodot, Istoriei, IV, 93.

<sup>2</sup> Arrian, Anabasis, I, 3 și 4.

<sup>3</sup> V. Hanga, Crestomație pentru studiul Istoriei Statului și Dreptului RPR, vol. I, Ed. de Stat pentru Literatură Economică și Juridică, București, 1955, p. 62, pct. 130.

## Secțiunea a 2-a. Obiceiurile geto-dacilor în epoca prestatală

Cele mai importante relații sociale din epoca prestatală erau guvernate prin obiceiuri. Acestea erau simple norme de conduită exprimate în formă nescrisă. Ele nu aveau forță juridică, deoarece nu erau impuse prin forța coercitivă a statului, ci erau respectate de bună-voie. Din păcate, izvoarele ce ne oferă informații despre această perioadă sunt puține, și, adeseori, indirecte. Ele ne transmit informații referitoare la condiția persoanelor, viața de familie, căsătorie, moștenire, stăpânirea bunurilor, reprimarea delictelor, încheierea contractelor și soluționarea litigiilor. Majoritatea se referă la traci. Există și norme care se referă la sciții. Cătorul neexperimentat poate fi indus în eroare. În realitate, obiceiurile erau comune. Afirmatia poate fi demonstrată cu ajutorul a două argumente. Geto-dacii reprezentau o ramură a marelui neam al tracilor. Apartenența la aceeași familie etnică însemna și existența unor obiceiuri comune. Și sciții aveau obiceiuri comune cu geții. Acest fapt a fost demonstrat de Tucidide, care ne-a transmis că „geții sunt vecini cu sciții, au aceleași arme și au aceleași obiceiuri”<sup>1</sup>.

Obiceiurile referitoare la condiția socială și la viața de familie ne oferă informații referitoare la statutul femeii în societate și la persoane în general. Femeia avea o condiție juridică inferioară, exercita puține drepturi civile și nu avea acces la procesul de luare a deciziei în viața publică. La începutul epocii prestatale, societatea geto-dacă nu cunoștea stratificarea socială. Însă situația s-a schimbat după producerea diviziunilor sociale ale muncii. Căsătoria se încheia prin cumpărarea femeii de către bărbat. Acest lucru arată autoritatea pe care bărbatul o exercita asupra femeii, dar și virtuțile ei. La începutul epocii prestatale, bărbații se puteau căsători cu mai multe femei. Însă transformările sociale de la sfârșitul epocii prestatale au determinat înlocuirea caracterului poligam al familiei cu cel monogam<sup>2</sup>.

Obiceiurile geto-dace din epoca prestatală conțineau reguli cu privire la moștenire. Acestea permiteau fiilor să solicite ieșirea din indiviziune la moartea șefului de familie<sup>3</sup>. Instituția ieșirii din indiviziune era o dovadă clară a existenței dreptului de proprietate asupra bunurilor mobile. Proprietatea privată nu se exercita și asupra bunurilor imobile, deoarece acestea intrau în sfera proprietății colectivă a obștii.

Geto-dacii cunoșteau și reguli referitoare la reprimarea delictelor. Ei incriminau furtul și adulterul. Pedepsirea dură a furtului contribuia la apărarea proprietății, iar pedepsirea cu moartea a adulterului se apăra caracterul monogam al familiei.

Există izvoare istorice care ne transmit informații referitoare la încheierea contractelor. Dacii erau profund religioși. Din acest motiv, contractele se încheiau în forma jurămintelor religioase. Contractele împrumutau și elemente specifice democrației militare și epocii gentilice. Istoricul Herodot ne spune că la un contract se încheia în felul următor: părțile turnau vin într-un vas mare de pământ, pe care îl amestecau cu

<sup>1</sup> Tucidide, Războiul peloponezic, II, 96-97.

<sup>2</sup> E. Cernea, E. Molcuț, Istoria statului și dreptului românesc. Terminologia vechiului drept românesc, ed. revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 11

<sup>3</sup> Herodot, Istoriei, IV, 114-115.

sângele lor, înmuiau armele în acel vin, rosteau rugăciuni și apoi beau vinul amestecat cu sângele lor<sup>1</sup>.

Normele de conduită ale geto-dacilor reglementau și soluționarea proceselor. Ele se aplicau în forma jurământului pe zeitățile palatului regal. Părintele istoriei ne spune că jurămintele mincinoase aveau ca efect îmbolnăvirea regelui. Când un astfel de lucru se întâmpla, erau chemați trei vrăjitori, care trebuiau să îl identifice pe cel vinovat. Odată descoperit, acesta era adus în fața regelui. Dacă recunoștea, era ucis. Dacă nu, era chemat un număr dublu de vrăjitori. Dacă și aceștia aveau aceeași părere cu primii trei vrăjitori, acuzatul era ucis, iar averea sa era atribuită primilor vrăjitori. Dacă nu, erau chemați 12 vrăjitori. Dacă și aceștia infirmau părerea primilor vrăjitori, cei trei erau decapitați. Ritualul continua până când două grupuri de vrăjitori aveau aceeași părere sau până când se realiza o opinie majoritară<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Herodot, Istorii, IV, 70.

<sup>2</sup> Herodot, Istorii, IV, 68.

## Capitolul II Statul și dreptul geto-dac

### Secțiunea 1. Statul geto-dac

#### §1. Formarea statului geto-dac

Statul geto-dac a fost fondat de către regele Burebista în anul 82 î.Hr.<sup>1</sup> Existența sa se datorează schimbărilor economice și sociale datorate celor trei diviziuni sociale ale muncii.

La începutul epocii gentilice, geto-dacii, ca și alte popoare ale lumii antice, se ocupau cu culesul, vânătoarea și pescuitul. Evoluția ulterioară a societății a dus la producerea primei diviziuni sociale a muncii, care a avut ca efect crearea agriculturii și a păstoritului. Noile activități trebuiau desfășurate în mod eficient. Aceste lucruri au determinat apariția meșteșugurilor (a doua diviziune socială a muncii) și comerțul (a treia diviziune socială a muncii). Activitățile menționate au generat tot mai mult **capital** și au avut ca efect împărțirea societății în bogați și săraci, care erau desemnați de izvoarele vremii prin termeni precum *tarabostes/pileati*<sup>2</sup>, respectiv *comati/capileati*<sup>3</sup>. Un alt factor intern care a contribuit la apariția statului geto-dac a fost **proprietatea** asupra pământului. Ea s-a dezvoltat datorită agriculturii și a contribuit la conturarea caracterului teritorial al obștii sătești și a statului.

Existența statului geto-dac se datorează și presiunilor exercitate de celți și de romani<sup>4</sup>, care cuceriseră Grecia și Macedonia și se apropiaseră amenințător de geto-daci. Pericolul de a fi cucerii de străini l-a determinat pe regele Burebista să unească triburile geto-dace<sup>5</sup> fie pe cale pașnică, fie pe cale forțată într-un stat puternic<sup>6</sup>, de care se temeau toți vecinii, inclusiv romanii<sup>7</sup>.

---

<sup>1</sup> Pentru detalii, a se vedea *I.H. Crișan, Burebista and his time*, Ed. Academiei RSR, București, 1978.

<sup>2</sup> Reprezentanții nobilimii laice și sacerdotale erau desemnați prin acești termeni.

<sup>3</sup> Oamenii liberi, dar săraci.

<sup>4</sup> Factori externi.

<sup>5</sup> Pe cale pașnică sau pe cale forțată.

<sup>6</sup> Statul lui Burebista se întindea pe o suprafață mare. Granița sudică era la Munții Balcani, cea vestică la Dunărea panonică, cea nordică la Carpații Păduroși iar cea estică la zona cuprinsă între fluviile Bug și Nistru.

<sup>7</sup> *Strabon, Geografia, VII, 3, 11.*